Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoanne:

Aika: tiistai 16.2.2021 klo 10.00

Asia: HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+241/2020
(Huom! Hallituksen esityksessä on 1669 sivua)

Määräaika: Kirjallinen asiantuntijalausunto pyydetään toimittamaan viimeistään kokousta edeltävänä arkipäivänä klo 14.00 mennessä.

Lisätietoja antaa: valiokuntaneuvos Harri Sintonen, puh. 09 432 2051 (harri.sintonen@eduskunta.fi) ja valiokuntaneuvos Päivi Salo, puh. 09 432 2071 (paivi.salo@eduskunta.fi)

Vastausosoite: StV@eduskunta.fi

Lähettäjä: valiokuntakanslian sihteeri Tiina Honkanen, puh. 09 432 2048

**Parkanon kaupungin lausunto**

**Ulkoistukset ja yksityiset yritykset palveluiden tuottajina**

Sote-uudistusta koskevassa 8.12.2020päivätyssä hallituksen esityksessä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi(HE 241/2020 vp, jatkossa: ”hallituksen esitys”)esitetään tehtäväksi lakimuutoksia, joilla sote-palveluiden järjestämisvastuu siirtyy pääosin uudistuksen yhteydessä perustettaville hyvinvointialueille. Samalla uudistuksessa kavennetaan mahdollisuuksia tuottaa sote-palvelut hankkimalla niitä laajoilla ulkoistuksilla yksityiseltä sektorilta. Tämän seurauksena osa voimassa olevista ulkoistettuja sote-palvelukokonaisuuksia koskevista ulkoistussopimuksista muodostuisi syntyvän uuden oikeustilan vastaisiksi. Hallituksen esityksessä ulkoistussopimukset voisivat tulla osaksi tai kokonaan mitättömiksi, minkä lisäksi hyvinvointialueille annettaisiin oikeus

irtisanoa sopimukset osaksi tai kokonaan sekä neuvotella niiden ehtojen muuttamisesta niin, että ne vastaisivat uutta oikeustilaa.

Kunnat ovat hankkineet palveluja yrityksiltä ja järjestöiltä, kun palvelujen laatua, saatavuutta tai kustannustehokkuutta on haluttu parantaa. Ulkoistussopimuksilla on pystytty varmistamaan riittävä ja osaava sote-henkilöstö myös erityisosaamista vaativiin tehtäviin, varsinkin tietyissä maakunnan reuna-alueiden kunnissa. Yksityinen puoli on tasannut puitesopimuksien kautta myös palveluiden ruuhkahuippuja, jolloin kuntien ei ole tarvinnut ylivarautua. Esitys kaventaa radikaalisti tätä mahdollisuutta. Jos saatavuutta rajoitetaan vähentämällä järjestäjän mahdollisuuksia hankkia palveluita yksityiseltä sektorilta, niin nimenomaisesti tämä vaarantaa palveluiden saatavuuden ja vaatii suuren määrän hyvinvointialueen investointeja ja mahdollisesti liikkeenluovutuksia. Hyvinvointialueille on turvattava riittävä itsehallinto, jonka puitteissa se voi itse harkita, miten palvelut on tarkoituksenmukaisinta maakunnassa ja sen eri osissa tuottaa. Etenkin maakunnan reuna-alueiden pienissä kunnissa ulkoistamalla tuotetut palvelut saattavat olla jatkossakin paras ja edullisin tapa turvata määrällisesti ja laadullisesti hyvät sote-palvelut.

Todettakoon, että perustuslaki ei velvoita hankintojen rajoittamiseen ja riittävästä omasta tuotannosta säätämiseen. Yksityisen palvelutuottajan tuotantovaikeuksien osalta ei ole osoitettu, että kunnilla olisi ollut vaikeuksia turvata palvelutuotantoa esim. tilanteessa, jossa aluehallintovirasto on todennut yksityisen palveluntuottajan kykenemättömäksi jatkamaan toimintaansa.

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueet joutuisivat läpikäymään mm. kunnilta siirtyvät asiakkaille annettavia palveluja koskevat sopimukset ja tarvittaessa neuvottelemaan sopimuskumppanien kanssa ja arvioimaan sopimuksia suhteessa voimaanpanolain 29 §:n mitättömyyttä ja/tai irtisanomista koskevaan sääntelyyn. Irtisanomisoikeus ehdotetaan säädettäväksi nimenomaisesti sitä varten, että hankintasopimukset voidaan saattaa neuvotteluteitse uuden oikeustilan mukaisiksi. Mikäli hyvinvointialue päättäisi säilyttää voimassa uuden oikeustilan vastaiseksi arvioimansa sopimuksen, olisi kyse tietoisesta päätöksestä olla noudattamatta järjestämislain 12§:n määräyksiä. Virkavastuulla tehtäisiin tietoinen ratkaisu lain rikkomisesta. Siviilioikeudellisiin sopimuksiin puuttuminen tämän tyyppisellä hallinto-oikeudellisella sääntelyllä aiheuttaa merkittävää oikeudellista epäselvyyttä. Lainsäätäjä ei voi perustuslaista johtuvistakaan syistä antaa yhdelle osapuolelle vapaata irtisanomisoikeutta mihin vain sopimukseen tai sopimuksenehtoon ilman, että asialle on painavat perustelut. Avoimeksi jää esimerkiksi se, millä aikavälillä irtisanomiset on tehtävä, vai voisiko hyvinvointialue jatkaa sopimussuhdetta ja päättää tehdä irtisanomisen muutaman vuoden päästä täysin muista syistä? Mitä tapahtuu, jos hyvinvointialue ei totea mitättömyyttä –voiko jokin muu taho vaatia sen toteamista oikeudessa ja miten pitkään tämä on mahdollista? Entä päteekö

voimaanpanolain 30 §:n rajoitus vahingonkorvauksiin ja sopimussakkoon, jos sopimus irtisanotaan kokonaan, vaikka sinä oli vain vähäisissä määrin järjestämislain vastaisia ehtoja? Kuka näistä mahdollisista vuosien riitelyn jälkeen koituvista kustannuksista vastaa? Hyvinvointialueiden muodostamisessa ja muotoutumisessa menee useita vuosia eikä näiden sopimusten osalta ole järkevää esimerkiksi Pirkanmaalla haaskata johdon työpanosta vieviin vaikeisiin aikaa ja myös taloudellisista että henkilöresurssia vaativiin oikeustaisteluihin, jotka saadaan päätöksen siinä vaiheessa, kun sopimus saattaisi olla jo muutenkin olla päättymässä. Ylipäätään tulee selvittää mitätöintien tai irtisanomisten kokonaisvaikutukset sekä palvelunutuottajille että hyvinvointialueelle. Järjestämislain 12 §:n ja voimaanpanolain 29 § sekä 30 § muotoilua tulee muuttaa siten, että hyvinvointialue voi itse harkita, miten palvelut maakunnassa on lain tavoitteen mukaisesti tarkoituksenmukaisinta tuottaa.

Todettakoon, että maakunnan omat yhtiö ja yhteisöt tulisi rinnastaan hyvinvointialueen omaan tuotantoon.

**Rahoitus ja investoinnit**

Kuntien elinvoimaisuuden säilymisestä tulee huolehtia. Sopimusten mitätöinnistä tai irtisanomisisten sopimusrikkomuksista seuraavat kustannukset tulee selvittää. Hyvinvointialueille siirtyvän henkilöstön osalta palkkaharmonisaation kustannukset tulee selvittää ja varata siihen riittävä aika ja määrärahat.

Pirkanmaalla ICT-kustannukset tulevat olemaan todella huomattavat. Hyvinvointialueen muodostamiseen liittyvässä rahoituksessa tulee huomioida maakuntien nykyinen rakenne. Osassa maakuntien pirstaleisuudesta johtuen hyvinvointialueen muodostaminen vaatii enemmän resurssia ja rahoitusta kuin niissä, joissa jo tuotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut maakunnallisesti.

Sote-Sote-hyvinvointialueen rahoitus on yleiskatteellista. On vaarana, että hyvinvoinnin ja terveydenedistäminen jää maakunnissa vähälle huomiolle, koska laskennallinen rahoitus tähän tärkeään osa-alueeseen on varsin vähäinen, eikä yleiskatteisuus mahdollista määrärahan kohdentamista rahoittajan taholta. Tästä syystä kuntien rahoitus hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tulee olla merkittävää tasoa. Uudistuksessa tulee yleisesti muutenkin suuria haasteita kuntien taloudenkantokykyyn, kun verotuloista ja valtionosuuksista leikataan yli puolet pois, mutta velka taakka ja mm. kiinteistöjen ja infran ylläpitoon silti hoidettava.

Kun kuntien verotuloista ja sekä valtionosuuksista yli puolet leikataan pois ja siirretään maakunnille, se luo valtavan haasteen kunnille selviytyä sille jäävistä tehtävistä ja vastata elinvoiman kehittämisestä. Vaikka talouden volyymi leikkautuu yli puolella, kunnille kuitenkin jäävät velat ja mm. Infran sekä kiinteistöjen ylläpito- ja kehittämisvelvollisuus.

**Kiinteistöt ja kiinteistöhuollon henkilökunta**

Kiinteistöjen osalta tulee kiinnittää huomiosta ensinnäkin liian lyhyeen vuokra-aikaan sekä alkuvaiheessa että ylipäätään. Kunnat eivät tule tekemään investointeja alueellaan, jos vuokra-aika on maksimissaan yksi vuosi. Kiinteistöhuolto olisi myös syytä säilyttää rakennuksen omistajalla eikä siirtää hyvinvointialueelle. Yleensä omastaan pitää parempaa huolta kuin toisen omasta. Ristiriitaa tuo se, että kiinteistöjen huoltajat arvioivat ja esittävät korjaustarpeita ja toteutettavien korjausten maksaja on kuitenkin omistaja eli kunta.

Parkanossa 15.2.2021

Lisätietoja antaa

Taina Niiranen
Terveys- ja hyvinvointijohtaja
Parkanon kaupunki
p. 044 7865 301
taina.niiranen@parkano.fi